

Taalonderwijs aan NT2 kleuters

*Hoe expat-kinderen helpen hun
achterstand in te lopen*

Thirza Brand
Barbera Los

*“Voorlezen is
één van de
belangrijkste
manieren*

Effectieve methodes voor taalachterstand bij NT2 kleuters met een expat-achtergrond.

Er wordt op enkele scholen geconstateerd dat expat-kleuters met een aanzienlijke taalachterstand op school komen. Deze achterstand wordt gedurende de schoolloopbaan nauwelijks ingehaald.

Integratie van taalactiviteiten gedurende de hele dag en voorlezen zijn van groot belang. Hierbij is het van belang dat wordt aangesloten op de belevingswereld van het jonge kind. Het uitdagen van kinderen om zelf taal te produceren in een veilige omgeving is essentieel. Zo leert de kleuter, mits er impliciete feedback is.

Er is een aantal bewezen effectieve methodes, waaronder klankonderwijs, digitale leermiddelen en geanimeerde prentenboeken. Voorlezen is een van de meest belangrijke manieren om taalinteractie te stimuleren aangezien dit een positief effect heeft op het ontwikkelen van woordenschat, leesvaardigheid en academische vaardigheden.

Inhoudsopgave

Taalonderwijs aan NT2 kleuters	1
Hoe expat-kinderen helpen hun achterstand in te lopen	1
Onderzoeksopzet.....	4
Situatieschets.....	4
• Hoofdonderzoeksvraag	4
Wat zijn belangrijke algemene richtlijnen voor effectief taalonderwijs aan NT2 kleuters?	5
Welke bewezen effectieve methodes of leermiddelen kunnen worden ingezet?	6
De effectieve methodes	6
• Moedertaal.....	6
• Voorlezen	6
• Digitale leermiddelen	6
• Geanimeerde prentenboeken.....	6
• Klankonderwijs	6
Literatuur	7
Bijlage 1: Vragenlijst	8
Bijlage 2: Reactie van de school	9

Onderzoeksopzet

Situatieschets

Een van de SCOH-scholen constateert dat er steeds meer expatleerlingen op school komen. De huidige ervaring is dat deze leerlingen aanzienlijke taalachterstanden hebben. Deze achterstanden lijken gedurende de schoolloopbaan niet of nauwelijks kleiner te worden. Aangezien de toestroom van expatleerlingen vooral zichtbaar is bij de onderbouw, focust de school zich in eerste instantie op het taalonderwijs aan de kleuters. De volgende onderzoeksvraag is daarom opgesteld:

- **Hoofdonderzoeksvraag**

Op welke wijze kan het taalonderwijs in de onderbouw worden ingericht, zodat de mondelinge taalvaardigheid van expat-kleuters zo optimaal mogelijk gestimuleerd wordt?

De school zoekt allereerst naar algemene richtlijnen en principes voor effectief taalonderwijs. Daarnaast is de school benieuwd of er methodes of leermiddelen beschikbaar zijn, waarvan de effectiviteit wetenschappelijk is aangetoond. De volgende twee deelvragen zijn daarom opgesteld:

Deelvraag 1

Wat zijn belangrijke algemene richtlijnen voor effectief taalonderwijs aan NT-2 kleuters?

Deelvraag 2

Welke bewezen effectieve methodes of leermiddelen kunnen worden ingezet?

Nadat er literatuuronderzoek is gedaan naar deze twee deelvragen, zijn de bevindingen gedeeld met de school. Naar aanleiding van deze bevindingen, formuleerde de school een aantal vervolgvragen over de aanpak van scholen met een vergelijkbare populatie. Er is daarop een korte enquête verstuurd naar een aantal scholen. De reacties van de scholen zijn samengevat. In hoofdstuk "Vragenlijst" zijn deze antwoorden terug te vinden.

Wat zijn belangrijke algemene richtlijnen voor effectief taalonderwijs aan NT2 kleuters?

Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) beschrijft de belangrijkste bevindingen van meerdere internationale onderzoeken in het artikel *'Hoe stimuleer je effectief de taalontwikkeling van kinderen die Nederlands als tweede taal (NT2) spreken?'* (Noort & De Wege, 2016).

Het NRO baseert zich grotendeels op een internationale literatuurstudie van het SCO Kohnstamm Instituut (2006). De bevindingen van de literatuurstudie worden door het NRO vergeleken met meerdere Vlaamse onderzoeken. De verschillende onderzoeken sluiten in hun conclusies grotendeels op elkaar aan. De bevindingen van het NRO worden hieronder toegelicht en geconcretiseerd.

In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat er niet één effectieve manier is om taalachterstanden te vermijden. Een betekenisvolle taakgerichte leeromgeving, en de interactie in de klas zijn essentieel voor een goede taalontwikkeling.

Hieronder worden de belangrijkste punten uit onderzoeken aangehaald, die van toepassing kunnen zijn op het lesgeven aan kleuters.

- Zorg voor een betekenisvolle *inhoud*. Een leerkracht moet zorgen voor een integratie van de taalelementen bij alle onderdelen van de dag, en moet bij het taalonderwijs aansluiten bij de ervaringen en belevingswereld van de leerlingen. *'Taalvaardigheid kan het best op een natuurlijke manier ontwikkeld worden in allerlei verschillende min of meer natuurlijke situaties en in interactie met anderen'* (Emmelot & Schooten, 2006, p. 2). Taal aanbieden in de context van een thema, is effectiever dan een losse taalles. Binnen een thema kunnen leerlingen allerlei relaties met de taalinhoud leggen, bijvoorbeeld in rijke themahoeken, (kleine) kringlessen en leerzame spelsituaties. *'Hoe meer relaties met de te onthouden informatie gelegd worden, hoe beter de herinnering'* (Emmelot & Schooten, 2006, p. 6).
- Zorg voor begrijpelijke *input*. Visuele ondersteuning bij gesproken tekst kan NT2 kleuters helpen om de inhoud sneller te begrijpen en te onthouden.

- Training van het *fonologisch bewustzijn* blijkt voor jonge leerlingen goed te zijn, met name in combinatie met onderwijs in letter-klank-combinaties. *'Hoe eerder met training van het fonologisch bewustzijn begonnen wordt (al in de voorschool bijvoorbeeld) hoe beter. Training van het fonologisch bewustzijn gekoppeld aan onderwijs in grafeem-foneem relaties ofwel letter-klank combinaties, blijkt de meest effectieve vorm om fonologisch bewustzijn te trainen.'* (Emmelot & Van Schooten, 2006, p. 13).

- Bedenk lesactiviteiten waarbij de leerlingen taal moeten produceren. Door *het zelf produceren van taal* lopen zij tegen problemen en fouten aan. Wanneer kinderen zelf de taal gebruiken, kunnen zij (doormiddel van feedback) leren van hun fouten. Impliciete feedback (in correcte vorm herhalen, zonder te benadrukken dat de leerling iets fout zei) is daarbij belangrijk.

- *Leerkrachtvaardigheden* zijn van belang. In veel onderzoeken wordt het belang van intensieve begeleiding en training van leerkrachten op het gebied van interactievaardigheden, woordenschatdidactiek en geïntegreerd taal en thematisch/zaakvakonderwijs. *vaardigheden benadrukt. 'Training en scholing van leerkrachten gericht op technieken om de interactie tussen leerlingen enerzijds en de eigen interactie met leerlingen anderzijds te optimaliseren, zijn dan ook van groot belang'*(Emmelot & Schooten, 2006, p. 3).

- Kinderen leren taal voor een (groot) deel buiten school. Naschoolse programma's en voorscholen kunnen effectief zijn. Regelmatig contact met ouders, waarbij ouders worden gestimuleerd om hun kind zo veel mogelijk in *buitenschoolse activiteiten* met het Nederlands in aanraking te laten komen, is belangrijk.

- In een klas komen waar je vaak een deel van wat er gebeurt en gezegd wordt niet begrijpt, kan veel onzekerheden met zich meebrengen. Deze onzekerheden bij de leerling wegnemen en een *vertrouwensband creëren* zorgt ervoor dat de leerling beter in staat is om de nieuwe taal op te pikken.

Welke bewezen effectieve methodes of leermiddelen kunnen worden ingezet?

Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek beschrijft de belangrijkste bevindingen van een groot aantal onderzoeken, in het artikel *'Wat zijn effectieve methoden om (migranten)kinderen in het basisonderwijs Nederlands als tweede taal aan te leren? En welke ict-middelen kunnen daarbij helpen?'* (Wienen - van den Berg, 2016).

De effectieve methodes

• Moedertaal

In het hier boven genoemde artikel wordt het belang van de ontwikkeling van zowel de Nederlandse taal als de moedertaal onderstreept. Aangezien het bij de betreffende SCOH-school gaat om expat-kinderen, wordt verwacht dat de moedertaal zich kwalitatief goed zal ontwikkelen bij de meeste leerlingen.

• Voorlezen

Daarnaast wordt het belang van voorlezen benadrukt. *'Voorlezen is één van de belangrijkste manieren om taalinteractie te stimuleren.'* (Wienen - van den Berg, 2016). Het frequent lezen met kinderen heeft al vanaf jonge leeftijd een positief effect op het ontwikkelen van woordenschat, leesvaardigheid en academische vaardigheden (Mol & Bus, 2011; Van den Berg & Bus, 2014).

• Digitale leermiddelen

In het onderwijs wordt daarom steeds vaker gebruik gemaakt van digitale leermiddelen voor leerlingbegeleiding (Wentink & van den Berg, 2012). Diverse onderzoeken laten zien dat multimedia een positieve bijdrage kunnen leveren aan de taalontwikkeling van kinderen (Takacs, Swart, & Bus, 2015; Zucker, Moody, & McKenna, 2009). Uit onderzoek blijkt dat digitale leermiddelen een positieve invloed kunnen hebben op de taalontwikkeling van NT2-leerlingen. Wentink en Van den Berg (2016) beschrijven de vier belangrijkste kwaliteitscriteria voor deze multimedia:

- Meerdere vormen van input (verbaal en non-verbaal) moeten inhoudelijk op elkaar aansluiten.
- De inhoud van het verhaal en de toegevoegde multimedia moeten naadloos op elkaar aansluiten. De multimedia moet echt een nuttige bijdrage aan verhaal-/taalbegrip. Programma's met veel interactieve

elementen (ontdekspelletjes, hotspots, digitale woordenboeken) leiden vooral af.

- De multimedia moeten herhaaldelijk worden gebruikt/gelezen. Daarom is het belangrijk dat het programma een motiverende werking heeft, zodat leerlingen worden uitgelokt het meerdere keren te gebruiken. Feedbackelementen kunnen daarbij helpen.
- Het is belangrijk dat een leerkracht of andere volwassene het gebruik van de middelen ondersteunt en controleert.

• Geanimeerde prentenboeken

Een geanimeerd boek is een digitaal leermiddel, waarvan de effectiviteit door wetenschappelijk onderzoek is aangetoond. *'In geanimeerde boeken worden videoanimaties, geluiden en muziek toegevoegd aan beeldmateriaal (zie bijvoorbeeld: www.bereslim.nl). Geanimeerde boeken hebben, wanneer multimedia-effecten inhoudelijk aansluiten op het verhaal, zelfs meer effect op verhaalbegrip en taalvaardigheid van NT2-leerlingen dan statische boeken zonder multimedia. NT2-leerlingen profiteren tijdens het lezen van geanimeerde boeken van de manier waarop non-verbale elementen aansluiten op verbale elementen in het verhaal. Terwijl de computerstem het verhaal voorleest, vestigen non-verbale elementen de aandacht op bijpassende details in de illustraties.'* (Wienen - van den Berg, 2016).

Geanimeerde prentenboeken hebben het meeste effect op de taalontwikkeling, wanneer ze telkens opnieuw worden gelezen (vier tot vijf keer).

• Klankonderwijs

Het taalonderwijs aan anderstalige leerlingen zou eigenlijk moeten beginnen met het aanleren van de klanken uit de Nederlandse taal (HCO, 2016). Het kennen van de Nederlandse klanken is essentieel voor het leren uitspreken van de Nederlandse taal. Klankonderwijs gaat vooraf aan woordenschatkennis of leren lezen. Het doel van klankonderwijs is dat de leerling:

- Nederlandse klanken kan onderscheiden;
- Nederlandse klanken correct kan uitspreken;
- Nederlandse klankcombinaties correct kan uitspreken;
- klemtoonpatronen in woorden en zinnen correct kan uitspreken;
- intonatiepatronen verstaat en kan uitspreken.

Het HCO geeft in het artikel 'Nieuwkomers starten altijd met klankonderwijs!' (2016) 14 tips om effectief klankonderwijs te geven. Dit artikel baseert zich grotendeels op het boek *Zien is Snappen* (Coenen en Heijdenrijk, 2010). De didactiek van *Zien is Snappen* is met name gericht op NT2-leerlingen, maar kan klassikaal worden toegepast.

Literatuur

- Bus, A. G., & Van IJzendoorn, M. H. (1999). Phonological awareness and early reading : A meta-analysis of experimental training studies. *Journal of educational psychology*, 91(3), 403.
- Coenen J. en Heijdenrijk M. (2010), *Zien is Snappen*, Bazalt
- Emmelot, Y. & Schooten, E. van (2006). Effectieve maatregelen ter bestrijding van taalachterstanden in het primair onderwijs. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Universiteit van Amsterdam (SCO-rapport nr. 763). Geraadpleegd op 3 december 2020 <http://www.kohnstammstituut.uva.nl/rapporten/pdf/sco763.pdf>
- HCO (2016). *Nieuwkomers starten altijd met klankonderwijs! Achtergronden en tips voor iedereen die werkt met anderstalige leerlingen*. Geraadpleegd op 7-12-2020 op <https://www.hco.nl/wp-content/uploads/sites/2/2019/02/2016-01-AchtergrondenTipsNt2-Klankonderwijs.pdf>
- Noort, P. & Wege, H. van (2016). Hoe stimuleer je effectief de taalontwikkeling van kinderen die Nederlands als tweede taal (NT2) spreken? Den Haag: *Kennisrotonde, Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek*. Geraadpleegd op 14-10-2020, van <https://wij-leren.nl/stimuleren-taalontwikkeling-kinderen-nederlands-tweede-taal.php>
- Takacs, Z. K., Swart, E. K., & Bus, A. G. (2015). *Benefits and pitfalls of multimedia and interactive features in technology-enhanced storybooks a meta-analysis*. *Review of educational research*, 85(4), 698-739. doi: 10.3102/0034654314566989
- Wentink, H., & van den Berg, H. (2012). *Handreiking effectieve digitale leermiddelen voor taal en Nederlands voor het primair en voortgezet onderwijs*. Geactualiseerd september 2016. Geraadpleegd op 5 januari 2021 <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2016/10/Handreiking-effectieve-digitale-leermiddelen-voor-taal-en-Nederlands-voor-het-PO-en-VO.pdf>
- Wienen- van den Berg, H. (2016). Wat zijn effectieve methoden om (migranten)kinderen in het basisonderwijs Nederlands als tweede taal aan te leren? En welke ict-middelen kunnen daarbij helpen? Den Haag: *Kennisrotonde, Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek*. Geraadpleegd op 14-10-2020 <https://wij-leren.nl/migranten-kinderen-nederlands-als-tweede-taal-leren.php>
- Zucker, T. A., Moody, A. K., & McKenna, M. C. (2009). The effects of electronic books on pre-kindergarten-to-grade 5 students' literacy and language outcomes : A research synthesis. *Journal of Educational Computing Research*, 40(1), 47-87. doi: 10.2190/EC.40.1.c

researchlab

Bijlage 1: Vragenlijst

Nadat er literatuuronderzoek is gedaan naar de twee deelvragen, zijn de bevindingen gedeeld met de school. Naar aanleiding van deze bevindingen, besloot de school zich te verdiepen in Bereslim. De school was benieuwd of andere scholen met vergelijkbare populatie gebruik maken van Bereslim en wat hun ervaringen zijn. De school onderzocht zelf welke VVE-methodes in lijn waren met de algemene richtlijnen voor effectief taalonderwijs aan NT2-leerlingen. De school kwam tot de conclusie dat een aantal VVE-methodes effectief zouden kunnen zijn, maar dat deze methodes wel in eerste instantie bedoeld leken te zijn voor kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status. De school vroeg zich af of deze methodes geschikt zouden kunnen zijn voor hun eigen populatie. Ook was de school benieuwd voor welke VVE-methodes andere scholen kiezen. Verder had de school de vraag of vergelijkbare scholen de problematiek herkennen. Om deze vragen te beantwoorden, is een korte vragenlijst opgesteld, die naar drie scholen is gestuurd met een vergelijkbare populatie. In de vragenlijst stonden de volgende drie vragen en kwamen de volgende reacties:

Gebruiken jullie een VVE-gecertificeerde methode bij de kleuters? Zo ja, welke? Wat zijn (in het kort) jullie ervaringen?

De drie scholen liggen hier niet op één lijn. Een van de scholen gebruikt geen methode, een school gebruikt Schatkist en een school gebruikt een verouderde versie van Piramide.

Ervaren jullie ook dat expatleerlingen taalachterstanden hebben, die ze niet of nauwelijks inlopen gedurende de schoolloopbaan?

Twee scholen herkennen de problematiek niet of nauwelijks. Ze zien het probleem terug bij een enkeling. Eén school geeft aan tegen dezelfde problematiek aan te lopen. Er wordt handelsverlegenheid ervaren bij kleuters die met een andere taal binnenkomen.

Maken jullie gebruik van Bereslim (geanimeerde prentenboeken)? Zo ja, wat zijn jullie ervaringen?

Geen van de drie scholen maakt gebruik van geanimeerde prentenboeken.

Aangezien de antwoorden niet altijd eenduidig zijn, kunnen er uit de antwoorden van scholen geen duidelijke conclusies worden getrokken. Er kunnen evenmin concrete aanbevelingen worden gedaan.

Bijlage 2: Reactie van de school

De bevindingen in dit verslag zijn allereerst gedeeld met de school die het Researchlab had benaderd met de onderzoeksvraag:

‘Op welke wijze kan het taalonderwijs in de onderbouw worden ingericht, zodat de mondelinge taalvaardigheid van expat-kleuters zo optimaal mogelijk gestimuleerd wordt?’

Het Researchlab heeft vervolgens aan de school gevraagd of en hoe zij de bevindingen uit het onderzoek kunnen toepassen in de praktijk. De school gaf aan dat ze dit onderzoek op meerdere manieren konden benutten.

De school is zich aan het oriënteren op een nieuwe VVE-methode. De school wil een VVE-methode kiezen op basis van de beschreven *algemene richtlijnen voor effectief taalonderwijs*. Het schoolteam wil zich het komende jaar allereerst richten op een goede implementatie van een VVE-methode, zodat de nieuwe methode op een doeltreffende manier kan worden ingezet.

De school verwacht dat geanimeerde prentenboeken gebruikt kunnen worden naast of in combinatie met een nieuwe VVE-methode. Nadat de school eerst ruime aandacht heeft besteed aan de implementatie van de nieuwe VVE-methode, wil de school ook geanimeerde prentenboeken van onder andere *Bereslim* gaan inzetten. De school hoopt met de nieuwe naar verwachting effectieve VVE-methode in combinatie met geanimeerde prentenboeken een slag te slaan in het wegwerken van de taalachterstanden van de NT2-kleuters die zij ontvangen.